

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

Anslag 2:4 Krisberedskap Uppföljning 2023

Redovisning av uppdrag i MSB:s
regleringsbrev för 2024

Anslag 2:4 Krisberedskap Uppföljning 2023

© Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)
Enhet: Enheten för inriktning

Kontaktperson: Felix Schellerer

Publ nr: MSB2363 – April 2024
ISBN: 978-91-7927-502-0

Sammanfattning och samlad bedömning

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) finansierar verksamhet hos myndigheter, kommuner, regioner, frivilliga försvarsorganisationer och forskningsutförare genom anslag 2:4 Krisberedskap, anslagspost 5. Syftet med finansieringen är att stärka samhällets samlade beredskap, vilket omfattar civilt försvar och krisberedskap. Denna rapport omfattar exempel på åtgärder som vidtagits under 2023 och en samlad bedömning av åtgärdernas resultat. Under 2023 fördelades sammanlagt 1 384 072 tkr från anslaget.

MSB:s samlade bedömning av arbetet som genomförts under 2023 med stöd av anslaget är att det stärkt förmågan inom civilt försvar och krisberedskap på flera områden. Tillsammans med hantering av konsekvenserna av det försämrade säkerhetspolitiska läget, har genomförda åtgärder fortsatt utveckla beredskapen och skapat ett allt bredare engagemang för dessa frågor hos aktörerna.

Den anslagsfinansierade verksamheten har i stor utsträckning kunnat genomföras som planerat under 2023 och aktörerna rapporterar en hög mål- och resultatuppfyllelse. Samtidigt påverkas många aktörer av en högre arbetsbelastning som en följd av det försämrade säkerhetspolitiska läget, och enstaka utvecklingsprojekt har prioriterats ner till förmån för det högre trycket på ordinarie arbetsuppgifter.

Många utvecklingsprojekt har bestått av konkret stöd till andra aktörers arbete med att stärka samhällsviktig verksamhet och öka förmåga till civilt försvar. Några exempel på sådana projekt är Livsmedelsverket två projekt som riktar sig till dricksvattenproducenter, *Civilt försvar och krisberedskap – handbok och underlag till dricksvattenproducenter* och *Stärkt förmåga till att identifiera och klassificera skyddsvärd information inom dricksvattenförsörjningen*.

Projektet har också bestått av investeringar såsom Polismyndighetens *Tankning av luftfordon*, som har inneburit investeringar i tankningsinfrastruktur, båda fast och mobil, för samhällets flygande resurser. Projektet möjliggör för exempelvis helikoptrar att kunna vara luftburna och bedriva operativt arbete längre, tack vare förbättrad möjlighet till tankning på många håll i landet.

Samverkansövning 2023 (SAMÖ), den första nationella samverkansövningen sedan den nya strukturen för civilt försvar trädde i kraft, prövade förmåga till samverkan och ledning, prioritering av resurser och kommunikation hos ett tjugotal myndigheter och länsstyrelser. Inom ramen för projektet *Pröva förmågan avseende rapportering och framtagande av samlade lägesbilder under höjd beredskap* har civilområdesansvariga länsstyrelser (CIVO), länsstyrelser och myndigheter utbildats och övats i rapportering och framtagande av samlade lägesbilder.

Många projekt ger effekt längre fram när aktörerna tillgodogör sig stödmaterial, teknik och liknande. Men några projekt har redan påvisat effekt, till exempel

MSB:s *Utveckling av nationellt och nordiskt brandriskprognossystem för bränder i vegetation*. Det förbättrade brandriskprognossystemet är driftsatt och tillgängligt för berörda aktörer, och har redan ökat förmågan att bekämpa bränder i vegetation.

Länsstyrelsernas sammanhållna projekt för att utveckla förmågan i länen genom stöd och samordning av kommuner, regioner och andra aktörer har också gett synbara effekter. Samtliga länsstyrelser har settnytta av de förmågor som byggts upp inom ramen för projektet under året, och tre fjärdedelar av länsstyrelserna rapporterar att förmågorna använts vid hanteringen av skarpa händelser, såsom höga flöden, skogsbränder och oljeutsläpp. Det osäkra omvärldsläget präglar förstås även länsstyrelsernas arbete på många sätt, men länets aktörer har i stort uppvisat ett bredare och djupare engagemang i många frågor som rör civilt försvar och krisberedskap. Länsstyrelserna rapporterar dock att vissa mindre kommuner har utmaningar i att ta till sig det omfattande stödet, i form av exempelvis aktiviteter och utbildningsmaterial, som finns tillgängligt för dem.

MSB bedömer att regionernas förmåga inom civilt försvar och krisberedskap har stärkts inom året. Ersättningen har bidragit till att utbilda och öva brett inom regionen vilket stärker regionernas förmåga att hantera extraordinära händelser. MSB:s bedömning är att även kommunernas arbete under året stärkt förmågan att hantera händelser och även bidragit till minskad sårbarhet. Olika lokala händelser har medfört att flera kommuner behövt arbeta operativt för att hantera dessa under året.

De frivilliga försvarsorganisationerna (FFO) har fått fler uppdrag av de offentliga aktörerna att rekrytera och utbilda nya medlemmar. Till exempel för kommunernas frivilliga resursgrupper (FRG) och skyddsvakter. FFO har också fått bistå vid insatser under året, exempelvis vid det stora oljeutsläppet längs Blekingekusten och skogsbränder i Dalarna.

Medel från anslaget används också för forskning inom området och under år 2023 har särskilda forskningssatsningar med anledning av det försämrade säkerhetspolitiska läget genomförts. Forskningsprojekten bidrar med värdefulla kunskaper i arbetet med att stärka det civila försvaret och krisberedskapen. Ett av projekten studerade nordiska invånarnas förtroende för samhällets förmåga att hantera kriser och krig, och synen på internationellt samarbete. Ett annat projekt studerade drivkrafterna hos personer med högt engagemang för den personliga beredskapen, ett intresse som ökat väsentligt efter pandemin och Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina.

Innehåll

SAMMANFATTNING OCH SAMLAD BEDÖMNING	2
1 INLEDNING	6
1.1 Uppdrag och avgränsningar.....	6
1.2 Genomförande	6
2 FÖRDELNING AV ANSLAGET	8
3 MEDEL TILL MYNDIGHETER	11
3.1 Inriktningar för projektmedel.....	11
3.2 Genomförd verksamhet.....	12
3.3 Goda exempel.....	13
3.3.1 Hälsa- och sjukvård samt omsorg	13
3.3.2 Livsmedel inklusive dricksvatten.....	14
3.3.3 Elektronisk kommunikation och post	14
3.3.4 Ordning och säkerhet	15
3.3.5 Transporter.....	15
3.3.6 Generell förmåga.....	15
4 MEDEL TILL LÄNSSTYRELSER	17
4.1 Genomförd verksamhet.....	18
4.1.1 Analys och planering	18
4.1.2 Planläggning	18
4.1.3 Geografiskt områdesansvar samt samverkan och ledning	19
4.1.4 Utbildning och övning	19
4.1.5 Säkra kommunikationer och rapportering	20
4.1.6 Stärkt säkerhetskydd och informationssäkerhet	20
4.2 Effekter av 2:4-medlen under 2023	20
4.3 Avslut för perioden 2019–2023.....	21
5 MEDEL TILL KOMMUNERNA	23
5.1 Genomförd verksamhet.....	23
5.2 Utveckling	24
6 MEDEL TILL REGIONER	25
6.1 Genomförd verksamhet.....	25
6.1.1 Regionernas arbete med krisberedskap	26
6.1.2 Regionernas arbete med civilt försvar	26
7 MEDEL TILL LEDNINGSPLATSER	27
7.1 Ledningsplatser för centrala myndigheter	28
7.2 Ledningsplatser för länsstyrelser	28
7.3 Ledningsplatser för kommuner	28
7.4 Ledningsplatser för regioner	29
8 MEDEL TILL FRIVILLIGA FÖRSVARSGRUPPER	30

8.1 Uppdragsersättning	30
8.2 Insatser vid samhällsstörningar och övning	31
9 MEDEL TILL FORSKNING	33
9.1 Genomförd verksamhet.....	33
Uttlysningar, nya och avslutade projekt.....	33
Forskning med anledning av det internationella säkerhetsläget	34
Genomförda kommunikationssatsningar	34
Forskningsinriktning 2024–2028.....	35
10 FORTSATT UTVECKLING AV ANSLAGSHANTERINGEN	36
10.1 Fler aktörer och nya projektformer	36
BILAGA 1 TABELLER.....	37

1 Inledning

1.1 Uppdrag och avgränsningar

Enligt myndighetens regleringsbrev för 2024 ska MSB redovisa en samlad bedömning av resultatet av de åtgärder som berörda myndigheter, kommuner, regioner, frivilliga försvarsorganisationer och forskningsutförare har vidtagit under 2023 med hjälp av finansiering från anslaget 2:4 Krisberedskap. Redovisningen ska även innehålla goda exempel på verksamhet som har finansierats från anslaget. Myndigheten ska lämna redovisningen till Regeringskansliet (Försvarsdepartementet) senast den 30 april 2024.

De bedömningar MSB lämnar i den här rapporten avser den utveckling och de åtgärder som vidtagits med stöd av medel från anslag 2:4 Krisberedskap under 2023. Bedömningarna ska inte uppfattas som en bedömning av samhällets krisberedskapsförmåga eller bedömning av risker och sårbarheter i det svenska samhället. Uppföljningen avser endast bidrag från anslag 2:4 anslagspost 5, Krisberedskap och totalförsvar. Anslagspost 1, Viss internationell säkerhetsfrämjande och humanitär verksamhet, berörs inte i den här rapporten.

1.2 Genomförande

Underlag för bedömningar kommer till stor del från de enkätsvar som aktörerna har lämnat som en del i den årliga uppföljningen av beviljade medel. MSB har gjort en översiktlig, kvalitativ analys av underlagen. De utvecklingsprojekt som myndigheter avslutat under 2023 har följts upp genom frågor om mål- och resultatuppfyllnad, prestationer, effekter, målgrupper, samverkan samt om åtgärderna har kommit till nytta vid en inträffad händelse eller övning.

En motsvarande uppföljning har gjorts av samtliga länsstyrelser för den ersättning som gått till deras stöd lokalt och regionalt, samt av frivilliga försvarsorganisationer för deras uppdragsersättning. Uppföljningsenkäterna har också innehållit frågor om hur oförutsedda händelser har påverkat den verksamhet som finansierats av anslag 2:4 Krisberedskap under året.

Svarsfrekvensen är liksom tidigare år hög. Samtliga länsstyrelser har besvarat enkäten avseende deras projekt sammanhållna projekt för stöd och samordning lokalt och regionalt. Enkäterna för myndigheters utvecklingsprojekt är besvarade till 97 procent, och för frivilligas uppdrag till 100 procent.

Redovisningen av kommunerna bygger i årets rapport också på svar som lämnats av länsstyrelserna med en svarsfrekvens på 100 procent. Länsstyrelserna har svarat utifrån den bild de har från uppföljningen av kommunernas arbete enligt lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH).

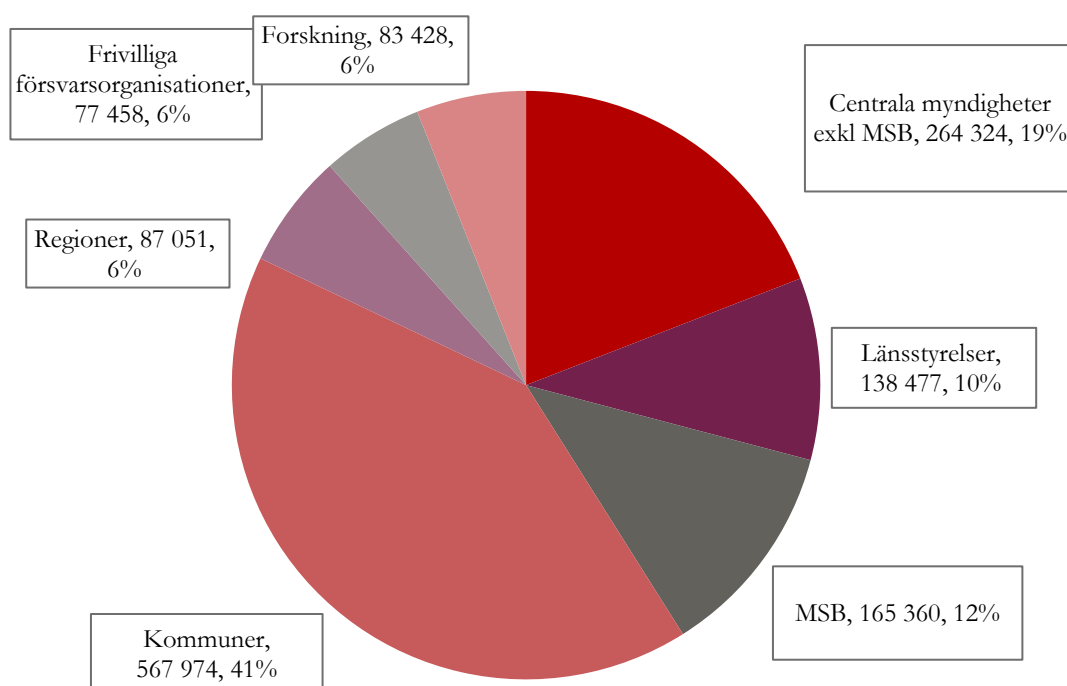
Regionerna har i uppdrag att årligen den 15 februari rapportera till MSB, Länsstyrelserna och Socialstyrelsen hur ersättningen för arbetet med civilt försvar och krisberedskap har använts. Kapitlet om regionerna bygger på samtliga regioners återrapportering från februari 2024.

Bedömningen av den forskningsbaserade kunskapens effekter görs utifrån uppföljningar av varje forskningssatsning samt större oberoende utvärderingar som genomförts för vissa längre projekt och forskningsmiljöer.

2 Fördelning av anslaget

Anslaget fördelas till flera aktörer för att öka samhällets förmågor att hantera kriser och ytterst krig och att stärka beredskapen.

Anslag 2:4 anslagspost 5, Krisberedskap och totalförsvaret har under år 2023 finansierat verksamhet om 1 384 072 tkr. Här beskrivs övergripande hur fördelningen av medel ser ut och vad olika aktörer får medel för. I tabell 1 i bilaga 1 visas fördelningen mer specifikt.

Figur 1 Fördelning av anslag 2:4 Krisberedskap 2023 per aktörgrupp

Myndigheter¹ kan varje år ansöka om medel till utvecklingsprojekt. Projekten ska syfta till att stärka samhällets samlade beredskap och förmåga att hantera allvarliga kriser och dess konsekvenser samt åtgärder som syftar till att stärka förmågan avseende civilt försvar. MSB söker medel för utvecklingsprojekt för aktörsgemensamma åtgärder, enligt samma principer.

MSB tar fram en inriktning för områden och projekt som kommer att prioriteras. Inriktningen tas fram för två år i taget och kompletteras vid behov inför det andra

¹ Här avses de myndigheter som anges i bilaga 1 i förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap och myndigheter som har pekats ut efter särskilt beslut av regeringen eller MSB

året. I kapitel 3 ges exempel på utvecklingsprojekt som har genomförts under 2023.

Länsstyrelser kan söka medel för arbete med att stödja och samordna lokala och regionala aktörer i länen i det så kallade sammanhållna projektet och beviljas då medel för en period om fyra år. Ersättningen som beviljas ska motfinansieras av länsstyrelsen med minst 50 procent².

Länsstyrelserna har också möjlighet att årligen ansöka om medel för vissa större investeringar eller visst stöd för omfattande planeringsinsatser i samband med större nationella övningar. I kapitel 4 redogörs för den verksamhet som länsstyrelserna har bedrivit för årets anslagsmedel.

Kommuner får en årlig ersättning från anslaget för att stärka förmågan att hantera extraordinära händelser och upprätthålla en grundläggande förmåga till civilt försvar, i enlighet med uppgifter i lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH). Ersättningsnivåerna regleras i överenskommelser³ mellan MSB och Sveriges kommuner och regioner (SKR).

I kapitel 5 beskrivs den verksamhet som kommunerna har bedrivit för årets anslagsmedel.

Regioner får precis som kommunerna ersättning i enlighet med LEH och ersättningens nivå regleras i en överenskommelse⁴ mellan MSB och SKR. Ersättningen ska bidra till att minska sårbarheten i regionernas verksamhet, stärka förmågan att hantera krissituationer i fred och öka förmågan till civilt försvar.

I kapitel 6 redovisas för verksamhet som regionerna har bedrivit för årets anslagsmedel.

Beredskapsmyndigheter, kommuner och regioner kan också ansöka om ekonomiskt stöd för vissa **ledningsplatsåtgärder** hos MSB. Det beskrivs närmare i kapitel 7.

Frivilliga försvarsorganisationer⁵ har möjlighet att ansöka om ersättning för uppdrag som syftar till att höja krisberedskapen i samhället och främja totalförsvaret. För att beviljas medel från anslaget ska uppdragen uppfylla de ändamål som regeringen fastställt för anslaget och vara förenliga med förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet. MSB lämnar i huvudsak uppdrag inom utbildning, rekrytering och försvarsupplysning men också till uppdrag för att stärka förmågan inom civilt försvar.

² Motfinansiering innebär att länsstyrelsen måste lägga egna medel på åtgärder för civilt försvar och krisberedskap som motsvarar det belopp som beviljas från anslag 2:4 Krisberedskap.

³ Överenskommelse om kommunernas arbete med krisberedskap och civilt försvar 2024–2026 (MSB2023-17351)

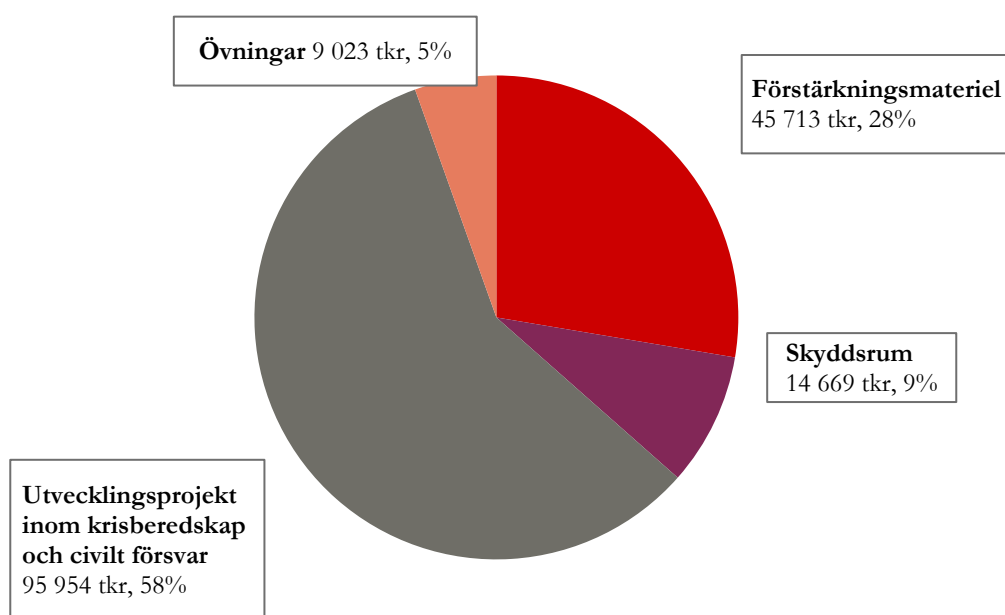
⁴ Överenskommelse om regionernas arbete med krisberedskap och civilt försvar 2024–2026, (MSB2023-17352)

⁵ Se vilka organisationer som omfattas i bilagan till förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet

I kapitel 8 redogörs för den verksamhet som organisationerna har bedrivit för årets anslagsmedel.

Forskning finansieras också av anslaget. MSB förmedlar medel via tematiska utlysningar där externa aktörer som universitet, högskolor eller forskningsinstitut kan ansöka om finansiering. Forskningen ska vara behovsriktad och möjlig att tillämpa i samhället. I kapitel 9 redogörs för den forskningsverksamhet som har bedrivits för årets anslagsmedel.

Övriga medel som hanteras eller fördelas av MSB är kostnader för utvecklingsprojekt och att arrangera större nationella samverkansövningar samt arbete med skyddsrum och nationella förstärkningsresurser.

Figur 2. MSB:s andel av anslaget under 2023 fördelat på verksamhet

3 Medel till myndigheter

Beredskapsmyndigheter kan ansöka om medel från anslaget för utvecklingsprojekt med syfte att öka samhällets beredskap för kriser och civilt försvar. MSB ansöker om medel enligt samma principer för utvecklingsprojekt tillsammans med andra aktörer.

Bedömning

MSB:s bedömning är att myndigheternas utvecklingsprojekt har bidragit till att öka och utveckla förmågan att förebygga och hantera allvarliga kriser samt att skapa och stärka en grundläggande civil försvarsförmåga. Projekten täcker ett brett spektrum av frågor som bidragit till att höja förmåga generellt.

Många projekt har bestått av praktiskt stöd som vägledning och handböcker till andra aktörer att använda i sitt arbete med att stärka samhällsviktig verksamhet och öka förmågan till civilt försvar. Andra projekt omfattar investeringar som ger en ökad beredskap och förmåga vid projektslut.

Myndigheterna rapporterar en hög mål- och resultatuppfyllelse för utvecklingsprojekten. Samtidigt är det många myndigheter som rapporterar en hög arbetsbelastning, och i vissa fall har projekt inte genomförts fullt ut då andra arbetsuppgifter har behövt prioriteras.

Några av projekten har redan medfört positiva effekter för myndigheternas hantering av oförutsedda händelser. En mycket stor majoritet av alla projekt har medfört ny eller förstärkt samverkan och samordning mellan aktörer, vilket är en central del i den svenska civila beredskapen.

År 2023 har anslaget finansierat 145 utvecklingsprojekt för 309 213 tkr (inklusive MSB:s utvecklingsprojekt), se tabell 2a i bilaga 1 för anslagets fördelning per aktör och tabell 3 i bilaga 1 för samtliga projekt som avslutades 2023.

3.1 Inriktningar för projektmedel

MSB tar fram en inriktning för projekt finansierade av anslaget. För nya projekt som startade år 2023 gäller inriktningen för 2022–2023⁶, som togs fram under 2021. MSB har använt olika analyser och systemunderlag, som i sin tur bygger på underlag från aktörerna själva, för att identifiera aktuella behovsområden och utgångspunkter för prioritering av projektansökningar.

Med anledning av det säkerhetspolitiska läget gjordes ett tillägg till inriktningen inför 2023 som anger att projekt som stärker förmågan till civilt försvar på kort sikt kommer att prioriteras. Många av projekten som avslutades under 2023 för-

⁶ Inriktning för projektmedel till myndigheter 2022–2023, Publ nr: MSB1788 – juni 2022

håller sig dock till äldre inriktningar (i huvudsak inriktningen för 2020–2021), där de prioriterade förmågeområdena skiljer sig åt något.

Under 2023 tog MSB fram en ny inriktning som gäller för 2024–2025⁷. I den nya inriktningen finns ett antal nyheter vad gäller prioriteringsgrunder för bedömning av projektansökningar. Utvecklingsprojekt som stärker förmåga vid höjd beredskap är prioriterade på ett övergripande plan. Därtill prioriteras även åtgärder som kan få effekt på förmåga i närtid, systembyggande och generaliserbara åtgärder, åtgärder som involverar företag i beredskapsplaneringen, åtgärder som utvecklar förmåga till prioritering av resurser, varor eller tjänster och åtgärder för att säkerställa kritiska beroenden mellan samhällsviktiga funktioner.

3.2 Genomförd verksamhet

Under 2023 avslutades 72 projekt, se bilaga 1 tabell 3. Redovisningen i det här kapitlet bygger främst på information från de projekten.

Av de avslutade projekten avser 82 procent både civilt försvar och krisberedskap, vilket ligger i linje med formulering i rapporten *Handlingskraft*⁸ om att samordning av åtgärder som vidtas inom civilt försvar och krisberedskap kan bidra till att effekterna blir ömsesidigt förstärkande.

Myndigheterna har angett att 73 procent av projekten 2023 i hög eller mycket hög grad uppnått målen som ställdes upp vid ansökan. I 17 procent av projekten har målen uppnåtts i någon grad. I 83 procent av projekten anger myndigheten att resultatet från projektet kommer att införlivas i den ordinarie verksamheten. MSB noterar att siffrorna för måluppfyllelse är något lägre i år än föregående år, och så även andelen som anger att projektresultaten kommer att införlivas i den ordinarie verksamheten. Detta beror sannolikt på att ett större antal projekt än tidigare år inte har kunnat genomföras fullt ut, ofta till följd av prioritering av andra arbetsuppgifter.

Projekteten har ofta flera målgrupper. Tabell A visar andel projekt som stärkt förmågan hos olika målgrupper, enligt projektansvarig myndighet. Svartalternativen har justerats något sedan föregående års rapport, varför motsvarande siffror inte finns att tillgå för exakt samma svartalternativ för 2022.

⁷ Inriktning för projektmedel till myndigheter 2024–2025, Publ nr: MSB 2023–07735

⁸ Handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret 2021–2025, 2021-08-27 FM2021-I 7683:2, MSB2020-I6261-3

Vilken målgrupp/ers förmåga stärks genom projektet?	Fördelning (%) 2023
Den egna myndigheten	82%
Andra myndigheter	63%
Kommuner och/eller regioner	49%
Näringslivsaktörer	33%
Frivilligorganisationer	28%
Annan	10%

Tabell A. Andel projekt som stärkt förmågan hos aktörer inom respektive målgrupp.

En viktig del i utvecklingsprojekten är att de utförs av fler aktörer tillsammans. I tabell B nedan visas projektens resultat avseende samverkan. Strax över två tredjedelar av projekten anges ha lett till etablering av nya kontakter mellan aktörer och betydligt fler har stärkt befintliga kontakter samt inneburit utbyte av kunskap. Det är därmed en rimlig slutsats att samverkan och samordning stärkts, vilka är två viktiga medel för att uppnå hög effektivitet vid gemensam hantering av en händelse.

Vad har samverkan mellan partners i projektet resulterat i?	Fördelning (%) 2023	Fördelning (%) 2022
Stärkta kontakter mellan samverkande aktörer	86%	85%
Etablering av nya kontakter med samverkande aktörer	68%	72%
Kunskapsspridning och informationsutbyte mellan samverkande aktörer	86%	85%
Gemensamma prioriteringar för att förebygga och hantera kriser	30%	35%
Gemensamma åtgärder för att förebygga och hantera kriser	39%	52%
Annat	22%	28%

Tabell B. Andel projekt som nått respektive resultat

3.3 Goda exempel

Nedan följer exempel på projekt som avslutats under 2023. Exempelen är valda för att visa på olika former av projekt och bredden på den förmåga som utvecklas genom dem. Projekten som beskrivs ingår i områdena hälso- och sjukvård samt omsorg, livsmedel inklusive dricksvatten, ordning och säkerhet, elektronisk kommunikation och post, transporter samt generell förmåga. Flertalet projekt berör mer än ett område.

3.3.1 Hälso- och sjukvård samt omsorg

Folkhälsomyndighetens projekt *Projektering av alternativ laboratorieplats för ökad nationell förmåga och robusthet vid kriser och höjd beredskap* har resulterat i en detaljerad och kostnadssatt plan för etablering av en myndighetsgemensam laborativ resurs. I ett nytt projekt med finansiering från anslaget så kommer den planen att omsättas i en skarp resurs och innebära väsentligt höjd laborativ förmåga och redundans för hela hotskalan. Det planerade laboratoriet kommer att vara mobilt och ska gå att plocka isär i flera mindre delar för enklare förvaring och transport. De andra

myndigheterna med laborativt ansvar inom mikrobiologi, Statens veterinärmedicinska anstalt, Livsmedelsverket och Totalförsvarets forskningsinstitut, har ingått i projektet och kommer att ha tillgång till resursen som etableras.

3.3.2 Livsmedel inklusive dricksvatten

Livsmedelsverket har inom ramen för två utvecklingsprojekt, *Civilt försvar och krisberedskap – handbok och underlag till dricksvattenproducenter* och *Stärkt förmåga till att identifiera och klassificera skyddsvärd information inom dricksvattenförsörjningen*, genomfört en gemensam seminarierie på 11 platser i landet med totalt över 500 deltagare från främst dricksvattenproducenter. Man har utbildat deltagarna i civilt försvar och krisberedskap generellt, och särskilt sådana områden som kan tänkas påverka dricksvattenförsörjningen. Man har även tagit fram en handbok med praktiska beskrivningar, checklistor och exempel, och flertalet övningsscenario som aktörerna kan använda för att höja sin förmåga. Det andra projektet riktades specifikt mot att utbilda dricksvattenproducenterna på att identifiera och klassificera den skyddsvärda information som aktörerna har och använder. Detta gjordes för att man noterat att dricksvattenproducenterna haft ett ökande antal utlämningsärenden vad gäller till exempel dricksvatteninfrastruktur. Allt material från utbildningarna finns även tillgängligt på myndighetens hemsida, och har laddats ner över 4 500 gånger. Projekten har väsentligt stärkt kunskapen och medvetenheten inom civilt försvar och krisberedskap i en bransch där sådant tidigare varit en bristvara.

I en liknande utbildningsinsats, inom projektet *Leda och stödja livsmedelskontrollen i samband med kris och höjd beredskap*, har man tagit fram en handbok, e-utbildning och övningsmaterial för att stärka förmågan att genomföra livsmedelskontroller och säkerställa säkert livsmedel även vid kris och krig. Materialet ska användas av aktörerna (främst länsstyrelser och kommuner) för att skapa beredskapsplaner för livsmedelskontroll. Projektet stärker även aktörernas förutsättningar för att ge råd och stöd till företag och konsumenter vid kris och krig.

3.3.3 Elektronisk kommunikation och post

I projektet *Ökad förmåga till radioanvändning på kortvågsbandet för totalförsvaret och andra samhällsviktiga aktörer* har Post- och telestyrelsen arbetat proaktivt med att förbättra möjligheterna till alternativa kommunikationsvägar. Ett ökande antal aktörer förlitar sig på kortvågskommunikation i det fall normala kommunikationsvägar slutar fungera. I och med att kortvågsbandet i normalfall är i princip oanvänt av civila aktörer, har Post- och telestyrelsen behövt prioritera att bygga förmåga för de frekvenserna med hög belastning. Tack vare finansiering från anslaget kunde man verka för ökad nationell förmåga framförallt för totalförsvaret och andra samhällsviktiga verksamheter att, i händelse av fredstida kriser eller höjd beredskap, nyttja kortvågsradio som en alternativ kommunikationsväg. Detta uppnåddes genom att förbättra Post- och telestyrelsens förutsättningar att arbeta både proaktivt och reaktivt för att motverka skadlig störning på kortvågsbandet.

3.3.4 Ordning och säkerhet

Polismyndigheten har i projektet *Tankning av luftfordon* arbetat med att väsentligt förlänga tiden som samhällets flygande resurser kan vara i luften och utföra operativt arbete. Med hjälp av finansiering från anslaget har projektet kunnat höja förmågan att tanka samhällsviktiga flyg genom mobila system som är tillgängliga över hela landet, alla dagar på året. Även utökade möjligheter till tankning på befintliga flygplatser och andra identifierade platser har möjliggjorts genom finansieringen. Arbetet med att skapa ett robust system för tankning av luftfartyg fortsätter även efter projektslut, delvis inom ramen för ett nytt projekt finansierat av anslaget.

Ett projekt som tangerar det ovan nämnda är MSB:s *Utveckling av nationellt och nordiskt brandriskprognossystem för bränder i vegetation*. MSB har arbetat med att förbättra de brandriskprognoser som ligger till grund för mycket beslutsfattande (exempelvis utplacering av de nationella flygande brandbekämpningsresurserna) under brandsäsongen. Resultat från projektet har implementerats i realtids fungerande driftsystem som är tillgängligt för berörda användargrupper. Implementerade funktioner har förbättrat funktionaliteten och datakvaliteten i beslutsunderlagen och därmed ökat förmågan att hantera bränder i vegetation.

3.3.5 Transporter

Trafikverket har inom ramen för projektet *Risker och sårbarheter i materialförsörjningen inom transportsektorn under kris och krig – näringslivets roll* verkat för stärkt försörjningsberedskap inom sin sektor. Trafikverket hade ett omfattande behov att påbörja arbetet med att säkerställa att leverantörer som används för underhåll av väg och järnväg har förmåga och kapacitet att leverera även under höjd beredskap och krig. Projektet har resulterat i tre företagsplanläggningar, och en viktig rapport som utgör underlag för fortsatt arbete internt och i sektorn med företagsplanläggning och andra beredskapsåtgärder. På sikt kommer arbetet som har gjorts, och det som görs framöver på med hjälp av projektresultatet, att innebära en stärkt försörjningsberedskap inom beredskapssektorn transporter.

3.3.6 Generell förmåga

I projektet *Pröva förmågan anseende rapportering och framtagande av samlade lägesbilder under höjd beredskap* har MSB riktat sig mot samtliga CIVOn, länsstyrelser och sektorsansvariga myndigheter och genomfört ett antal utbildningar, seminarier och övningar under 2023. De ingående aktörerna drar nytta av identifierade lärdomar och utmaningar för att i samsyn uppdatera och utarbeta nya och förbättrade rutiner för rapportering och framtagande av samlade lägesbilder vid höjd beredskap, för att tillsammans stärka beredskapssystemets förmåga att hantera kriser, höjd beredskap och ytterst krig.

Anslaget finansierade projekt- och övningsledningen för *Samverkansövning 2023* (SAMÖ), samt deltagande i övningen för flertalet myndigheter och länsstyrelser. Övningen var den första nationella samverkansövningen sedan den nya strukturen

för civilt försvar och krisberedskap trädde i kraft. Övningen prövade förmåga till samverkan och ledning, prioritering av resurser och kommunikation hos myndigheter och aktörer på nationell och regional nivå. Ett tjugotal aktörer övades i egna lokaler med egen stabsorganisation, och omvärlden spelades av ett centralt motspel. Scenariot var höga flöden, något som flera av de ingående aktörerna under året också tvingades hantera i verkligheten.

Under 2022 och 2023 har MSB bedrivit särskilda satsningar, där myndigheter har erbjudits möjligheten att söka utvecklingsprojekt med på förhand definierade mål. Satsningarna har kallats *Utveckling av arbetet med frivilliga försvarsorganisationer* och *Utveckling av näringslivets medverkan i totalförsvaret*. Ett flertal myndigheter sökte dessa utvecklingsprojekt, och nu har tre projekt inom samverkan med frivilliga försvarsorganisationer (FFO) och sex projekt inom samverkan med näringslivet avslutats. I stort sett samtliga myndigheter som har genomfört projekten rapporterar fördjupade kunskaper inom myndigheterna och förbättrad samverkan med de för myndigheterna relevanta FFOerna eller företagen, i vissa fall genom slutna avtal. Satsningarna har varit lyckade, och en hel del arbete har kommit igång på områden som MSB bedömt som särskilt viktiga. MSB har även tagit fram en pamflett där satsningen på samverkan med näringslivet och de ingående projekten beskrivs närmare⁹. Under 2023 och 2024 har andra myndigheter sökt finansiering för att kunna bedriva projekt inom dessa särskilda satsningar, och MSB har även inför 2024 lanserat ytterligare två särskilda satsningar, där en riktar sig mot nya beredskapsmyndigheter och en mot planering och genomförande av beredskapsövningar.

⁹ Myndigheter och företag i samverkan för totalförsvaret: Utvecklingsprojekt för försörjning av varor och tjänster i kris och krig, Publ nr: MSB2248 – 2023.

4 Medel till länsstyrelser

Länsstyrelserna kan ansöka om medel från anslaget för att stödja och samordna kommuner, regioner och andra aktörer i länen med att utveckla civilt försvar och krisberedskap.

Bedömning

MSB:s bedömning är att länsstyrelsernas sammanhållna projekt under året bidragit till att främst kommuner och regioner, men även andra aktörer, kunnat utveckla sin beredskap samt att samordningen i länen för att gemensamt hantera större händelser ytterligare har stärkts.

Flera av länsstyrelserna uppger att det aktuella omvärldsläget har inneburit ett större engagemang och intresse för beredskapsfrågorna hos länets aktörer. Kommunerna breddar förankring och delaktighet i planeringen av civil beredskap inom sina organisationer och efterfrågan på kunskap och stöd har ökat därför markant. Ett par länsstyrelser har dock påpekat att små kommuner i flera fall inte har resurser att ta del av aktiviteter och stöd.

Samtliga länsstyrelserna har sett nytta av de förmågor som byggts upp genom aktiviteter i projektet i samband med övningar under året. Därutöver har 16 länsstyrelser sett nyttan vid hantering av inträffade händelser under året, till exempel vid höga flöden, skogsbränder och oljeutsläppet vid fartygshaveriet i södra Sverige. Här anger de förmågan att snabbt upprätta samverkan, samordna och leda på regional och lokal nivå, sammanställa och distribuera lägesbilder, samverka runt resurser samt samordna kommunikation till allmänheten.

Länsstyrelserna har beviljats 103 869 tkr år 2023 i projektbidrag, se tabell 4 i bilaga 1. Av dessa har 93 342 tkr förmedlats för det så kallade *sammanhållna projektet 2023*, som innefattar stöd och samordning för att utveckla krisberedskapen och civilt försvar i länen. För att beviljas projektmedel till detta projekt motfinansierar länsstyrelserna motsvarande belopp från sitt förvaltningsanslag för åtgärder inom civilt försvar och krisberedskap¹⁰. Övriga projektbidrag har bland annat beviljats för deltagande i övningen *Pilen* för aktörer i Civilområde Syd och i samverkansövningen *SAMÖ 2023*.

Utöver projektmedlen har anslaget även finansierat drift och utveckling av länsstyrelsernas ordinarie och skyddade ledningsplatser, vilket beskrivs i avsnitt 7.2.

¹⁰ Motfinansieringen innebär att länsstyrelsen lägger egna medel på åtgärder inom ramen för civilt försvar och krisberedskap som motsvarar det belopp som används från anslag 2:4 Krisberedskap.

4.1 Genomförd verksamhet

År 2023 var en förlängning av perioden 2019–2022

Det *sammanbållna projektet* är tänkt att löpa i fyraåriga perioder för att ge långsiktighet för planering och genomförande. Det ger även utrymme för avbrott i projektets arbete när det inträffar händelser som behöver hanteras operativt under en period hos länsstyrelserna, kommunerna och regionerna. Under projektperioden 2019–2022 medförde pandemin covid-19 och Rysslands storskaliga invasion att operativt arbete fick prioriteras i längre perioder och projektets åtgärder inte hann genomföras som planerat. Mot bakgrund av det förlängdes perioden över 2023. Från 2024 har en treårig period startat upp så att projektperioden fortsatt förhåller sig till mandatperioderna och de överenskommelser som MSB sluter med Sveriges kommuner och regioner (SKR) om 2:4-medel för kommuner respektive regioner.

Nedan beskrivs verksamhet och några goda exempel på åtgärder som bedrivits inom projektets sex områden under år 2023.

4.1.1 Analys och planering

Aktiviteter till stöd för risk- och sårbarhetsanalyser (RSA) och kontinuitetshantering av samhällsviktig verksamhet inom kommuner och regioner har varit en viktig del av projektet. Länsstyrelserna har arrangerat utbildningar och olika former av samverkansgrupper. Till exempel har Länsstyrelsen i Gotlands län bildat arbetsgrupper som gör fördjupade RSA inom bland annat utrymning och energi. Fler länsstyrelser anger att kommunernas redovisade RSA hösten 2023 har utvecklats betydligt sedan förra mandatperiodens redovisning. De har även noterat ökad medvetenhet och kunskap om kontinuitetshantering i diskussioner och planering samt i prioritering vid inträffade händelser.

Under året har allt fler länsstyrelser samverkat med frivilliga försvarsorganisationer (FFO) och andra organisationer i civilsamhället som kan bistå med förstärkningsresurser. Räddnings- och röjningsstyrkor är ett exempel på länsresurser som skapas i flera län för att kunna utgöra ett stöd till räddningstjänsterna vid större händelser som omfattande skogsbränder. Länsstyrelser har också stöttat kommunerna att bilda frivilliga resursgrupper (FRG).

4.1.2 Planläggning

Planering för krigsorganisation är en uppgift som fått stå tillbaka under åren med pandemi och sedan varit lite svår att komma i gång med för kommuner och regioner. Under 2023 har arbetet kommit igång igen. Länsstyrelserna arbetar genom utbildning till kommunledningar för förståelse av de uppgifter de står inför under höjd beredskap. Vidare hålls workshops och arbetsgrupper, för att underlätta för kommunerna att planera sin krigsorganisation.

Länsstyrelserna i Gävleborgs och Hallands län har med sina respektive kommuner tagit fram inriktningar för kommunala trygghetspunkter, som ger underlag för planering och utrustning. Flera länsstyrelser har gett utbildning i innebörden av värdlandsstöd och tillsammans med kommunerna startat konkret planering för stöd till Försvarsmakten, inklusive militärt värdlandsstöd.

4.1.3 Geografiskt områdesansvar samt samverkan och ledning

Länsstyrelserna arbetar med förberedelser för att gemensamt hantera allvarliga störningar genom rapportering av lägesbilder, samverkansformer, kriskommunikation m.m.

Under året har fortsatt utveckling skett i alla län utifrån *Gemensamma grunder för samverkan och ledning* i syfte att vidareutveckla samverkansstrukturen så att aktörerna kan verka samordnat i hela hotskalan. I län som gränsar till Norge har också samverkan skett med aktörerna över landsgränsen genom Gränsräddningsråd. Länsstyrelserna har stöttat kommunernas arrangemang i beredskapsveckan samt vidareutvecklat rutinerna för kriskommunikation även för höjd beredskap. Flera länsstyrelser har samverkat med *Myndigheten för psykologiskt försvar* i utbildningar och några har också startat arbetsgrupper för psykologiskt försvar i länen. Även samverkan med näringslivet nämns, men då noterar länsstyrelserna samtidigt att planeringen försvåras av att exempelvis inte kunna dela information på ett enkelt sätt.

4.1.4 Utbildning och övning

Länsstyrelserna bedriver kompetensutveckling och övningsverksamhet för aktörerna i länet och ger också visst stöd till kommuner och regioner med utbildningar och övningar inom deras egna organisationer. Länsstyrelserna har regionala utbildnings- och övningsplaner för länen som samordnas med Försvarsmakten för gemensamma moment. En central roll i länsstyrelsernas utbildningar har de regionala samverkanskurserna (RSK) och samverkansövningarna. Under pandemiåren fick övningsverksamheten stå tillbaka, men för 2023 rapporteras flera genomförda övningar. Nedan ges några exempel på större övningar:

- Länsstyrelsen i Uppsala läns övning Elof för kommuner och regionen övade elbortfall under kalla vinterförhållanden. Syftet var att aktörerna skulle identifiera åtgärdsbehov för att kunna upprätthålla samhällsviktig verksamheten av betydelse för liv och hälsa under svåra förhållanden. Från övningen tog varje aktör med sig en åtgärdslista för fortsatt arbete på hemmaplan.
- Länsstyrelsen i Västernorrlands län har genomfört en regional övning med scenariot uppstart vid beslut om höjd beredskap.
- Länsstyrelsen i Stockholms län genomförde regional övning REGÖ parallellt med MSB övning SAMÖ 2023, för att öva hela beredskapskedjan. Övningen var av lärande karaktär där aktörerna

använde de regionala inriktningarna för kraftiga regn och skyfall samt elbortfall. Drygt 100 personer deltog hos länsstyrelsen och fler övade på plats i egen organisation.

Utöver utbildningar och övningar håller länsstyrelserna i olika nätverksgrupper för utbyte av kompetens i länen. De genomför också konferenser där aktörer möts. Under året har bland annat länsstyrelsen i Skåne län hållit en Totalförsvarsdag med sex kommuner i nordöstra Skåne, MSB och Försvarsmakten. Totalt deltog 600 deltagare.

4.1.5 Säkra kommunikationer och rapportering

Länsstyrelserna verkar för att kommuner och regioner kan rapportera via Rakel och WIS samt använda det system som länsstyrelserna infört i länen för säkra kommunikationer (SIGNE). Länsstyrelserna håller återkommande utbildningar och sambandstest för att öva användandet av rapporteringsverktygen. En effekt av årets arbete är att fler aktörer kan hantera säkerhetsklassificerad information digitalt, det finns en större vana att hantera systemen och fler anställda kan hantera det för bättre back-up.

4.1.6 Stärkt säkerhetsskydd och informationssäkerhet

Länsstyrelserna ger stöd till kommunernas och regionernas arbete med säkerhetsskydd och informationssäkerhet genom utbildningar och nätverk för utbyte erfarenheter. De länsstyrelser som tilldelats tillsynsansvar för säkerhetsskydd har dock sett det som svårt att också tillhandahålla stöd. Under 2022 begränsades därför deras verksamhet. Under 2023 har de till del löst utbildningsbehovet med hjälp av att upphandlat konsultstöd.

4.2 Effekter av 2:4-medlen under 2023

Samtliga 21 länsstyrelserna ser effekter av årets arbete genom utvecklad förmåga hos aktörerna i länet. Flera länsstyrelser har också angett att den förmåga som uppnåtts inom projektet kommit till nytta vid inträffade händelser under 2023. Främst lyfter de att samverkan och samordning fungerat allt bättre. Regionala samverkanskurser, nätverk och övningsverksamhet har bidragit till att det går snabbt att sammankalla aktörer och kommunicera sinsemellan och utåt. Här är några exempel:

- *”Oljeutsläppet från olyckan med Marco Polo var ett ”trycktest” av samverkan inom KSAM. Tilliten till varandra som projektet faktiskt lett till var till stor nytta. Upparbetade strukturer för lägesbildning, inriktnings- och samordningsfunktion (ISF), stabsarbete m.m. underlättade. Vi genomförde 58 stabsmöten med olika aktörer under 22 dagar på ett mycket bra sätt.” (Länsstyrelsen i Blekinge län)*
- *”Att vi övat kontinuerligt och att har kända samverkansrutiner i länet vid kriser underlättade under översvämningarna i slutet av sommaren. Åre kommun har ett ISF-stöd som aktiverades under hanteringen. Att vi nu också har utvecklat ett metodstöd*

för samordning och ledning kommer ytterligare stärka samverkan. Vi har fått testa vårt beredskapssystem skarpt under 2023.” (Länsstyrelsen i Jämtlands län)

- *”Vi har arbetat mycket med kriskommunikation tillsammans med kommuner och andra aktörer. Detta har gjort att vi snabbt har agerat samlat kommunikativt. Vi har infört ”Kommunikatör i beredskap” som särskilt kan stöda kommunerna vid störningar. Till exempel vid skredet i Stenungssund.” (Länsstyrelsen i Västra Götaland)*
- *”Ett konkret exempel är vattenläckan i Askersund. Ca kl. 22.30 en kväll i januari 2023 hörde Askersunds kommun av sig för de hade fått en stor vattenläcka. Prognosen var att de inte skulle kunna leverera vatten i ledningarna i stora delar av tätorten. Länsstyrelsen kallade till samverkansmöte. Flera möten genomfördes under natten. Kommunerna bidrog på ett exemplariskt sätt. Kl. 07.00 på morgonen fanns det vattentankar utplacerade i kommunen där flera andra kommuner varit med och bidragit. Länsstyrelsen fick även med VAKA (Nationell vattenkatastrofgrupp) i samordningen som på ett mycket bra sätt bidrog med expertkunskap.” (Länsstyrelsen i Örebro län)*
- *”Utifrån verksamhet och utvecklingsdialoger inom regionala arbetsgrupper och nätverk har betydelsen av exempelvis samverkan i fält och i samverkansstaber varit en framgångsfaktor vid hantering av händelser som översvämning i Sala och Västerås hösten 2023 samt Svinpest i Fagersta kommun. Likaså kartans betydelse/GIS i lägesbildsrapportering och sammanställningar samt de ökade kunskaperna i RAKEL hos länets aktörer vid skogsbrand Norberg juni och svinpest Fagersta kommun. Framtagandet av gemensamma budskap till allmänheten har använts i hantering vid inträffade händelser vid höga flöden under höststormen Hans och översvämningar i Sala och Västerås hösten 2023.” (Länsstyrelsen i Västmanlands län)*

4.3 Avslut för perioden 2019–2023

Verksamhet

De fem år som projektperioden pågått har varit en turbulent tid. Länsstyrelserna, kommuner och regioner har haft flera omfattande händelser att hantera. Vi har sett skyfall med översvämningar och skred, torka med skogsbränder, oljeolycka, cyberattacker, en långvarig pandemi med stor påverkan på olika delar av samhället samt Rysslands anfallskrig mot Ukraina med bland annat förberedelser för flyktingmottagande. Planerad verksamhet i sammanhållna projektet har flera gånger pausats eller bedrivits i mindre omfattning. Främst märktes det 2021 när hantering av covid-19 handlade om återkommande operativa åtgärder utan större utvecklingsarbeten. En bit in på 2022 kunde fokus återigen läggas på utveckling – och genom fysiska möten, vilket underlättar arbetet med civilt försvar och säkerhetskyddsfrågor.

Erfarenheter från pandemin och det aktuella säkerhetsläget har ökat intresset för civil beredskap. Inom kommunerna deltar nu i större utsträckning förvaltningar som ansvarar för vatten och avlopp, socialtjänst, måltider inom omsorg, samhällsplanering, näringsliv. Länsstyrelserna möter en stor efterfråga på kompetenshöjande insatser och några har angett att det kan vara svårt att räkna till.

För de sex områden som länsstyrelserna arbetat med inom projektet har de redovisat att uppsatta mål i stort är uppfyllda eller i högre grad är uppfyllda. Inom säkerhetsskydd anger ett par länsstyrelser att de endast i lägre grad levt upp till målet på grund av att de tilldelats tillsynsansvar för säkerhetsskydd och därmed ser en problematik med att också ge stöd. En länsstyrelse påpekar att även om de levt upp till målen inom projektet, så krävs fortsatta åtgärder för att hålla kompetensen uppe. Inte minst eftersom personalomsättning hos aktörerna i länet ger återkommande nya behov.

Finansieringen från anslag 2:4 Krisberedskap har i hög grad bidragit till ökad förmåga

På frågan om länsstyrelserna bedömer att finansiering av från anslag 2:4 Krisberedskap har bidragit till förutsättningarna att öka förmågan inom länet svarar alla att det påverkat i hög grad. Många anger att finansieringen från anslaget är en grundförutsättning för att de ska kunna genomföra den bredd av insatser som de gör. Här är några av de kommentarer som lämnats.

- *”Utan finansiering från anslag 2:4 hade endast en mycket liten del av planerade aktiviteter kunnat genomföras. Fortsatt finansiering från 2:4-medel är en förutsättning för att kunna fortsatt arbeta med identifierade förmågutvecklingsbehov hos framförallt kommun och region, men även för att stärka beredskapen för samtliga berörda aktörer inom länet.”*
- *”Den verksamhet som Länsstyrelsen finansierar med 2:4-medel bidrar i mycket hög grad till förutsättningarna att öka förmågan i länet. Detta gäller särskilt i förhållande till kommuner med mer begränsade resurser. Kommunerna har inte resurser att genomföra mer än utifrån de medel de fått. Finansiering på lokal nivå behöver stärkas för att få ut önskad effekt.”*
- *”Finansieringen från anslag 2:4 har haft mycket stor betydelse för arbetet med att stärka den civila beredskapen i länet, då den möjliggör för Länsstyrelsen att avsätta flera årsarbetskrafter enbart för utbildning, övning och andra stödinsatser till länets aktörer. Erfarenheter från bland annat metod för utveckling av det civila försvaret visar att tid i form av personalresurser är centralt för att vara ett tillgängligt stöd för länets aktörer.”*

5 Medel till kommunerna

Kommunerna tilldelas årligen ersättning för att stärka sin förmåga att hantera extraordinära händelser och upprätthålla en grundläggande förmåga till civilt försvar.

Bedömning

MSB:s bedömning är att kommunernas arbete under året stärkt förmågan att hantera händelser och även bidragit till minskad sårbarhet. Olika lokala händelser har medfört att flera kommuner behövt arbeta operativt för att hantera dessa under året. Samtidigt påverkar det säkerhetspolitiska läget i stort och Rysslands invasion av Ukraina kommunernas arbete. Trots det dystra omvärlds- och säkerhetspolitiska läget bidrar dessa till ökad utvecklingstakt för kommunerna vilket stärker robustheten. Frågor som rör civilt försvar och krisberedskap genomsyrar nu större delen av kommunernas organisation.

Under år 2023 har 567 974 tkr lämnats som bidrag till kommunerna, se tabell 5 i bilaga 1. Medlen utgörs till största del (491 626 tkr) av ersättning för uppgifter i enlighet med lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH). Högst 160 mnkr användas för att stärka arbetet med civilt försvar. Ersättningen för civilt försvar har fått en permanent ökning sedan vårändringsbudgeten 2022 och en ytterligare ökning har gjorts för 2024.

Ersättningsnivåerna för uppgifterna regleras i överenskommelser mellan Sveriges kommuner och regioner (SKR) och MSB¹¹. Överenskommelserna innehåller också information om hur ersättningen får användas och vilket stöd MSB och länsstyrelser bör ge. Under året fick kommunerna även totalt 49 348 tkr för ledningsplatsåtgärder, mer om detta kan läsas i kapitel 7.

Sammanställningen för kommunernas verksamhet med anslaget under 2023 baseras på länsstyrelsernas besvarade enkät i mars 2024, med svarsfrekvens på 100 procent. Länsstyrelserna har i sin tur använt kommunernas årliga uppföljning och rapportering som underlag, jämte egen erfarenhet och bedömning av kommunernas arbete med civilt försvar och krisberedskap.

5.1 Genomförd verksamhet

Med hjälp av ersättning från anslag 2:4 Krisberedskap har kommunerna vidtagit en rad olika aktiviteter under året. Exempelvis har kommunerna arbetat med framtagandet av en rad olika dokument som ska vara beslutade under året, så som risk- och sårbarhetsanalys, styrdokument och utbildnings- och övningsplan. Många aktiviteter kopplat mot civilt försvar har genomförts, exempelvis arbete med

¹¹ Överenskommelse om kommunernas arbete med civilt försvar och krisberedskap 2024–2026 (MSB2023-17351))

säkerhetsskydd, krigsorganisation och dess bemanning och utbildning inom totalförsvaret för förtroendevalda och tjänstemannaledningar i kommuner. Det har även hållits utbildningar inom bland annat stabsmetodik och kriskommunikation samt aktiviteter riktade mot allmänheten under beredskapsveckan. Kommunerna har även medverkat i en rad olika övningar under året, bland annat övningar med Försvarsmakten men även övningar med teman, så som elbortfall. Kontinuitetshantering är också något som nämns av flera länsstyrelser som en återkommande aktivitet hos kommunerna.

Händelser som har påverkat kommunernas arbete

Under året har det inträffat ett flertal händelser som påverkat kommunernas arbete på olika sätt. Det är allt från omvärldsläget i stort till olika lokala händelser, så som cyberattacker och stormar, som på ett sätt bidragit till ett ökat fokus på civilt försvar och krisberedskap, men som å andra sidan medfört att andra uppgifter tillfälligt behövts pausas på grund av operativ hantering.

Precis som föregående år så nämns kriget i Ukraina och risken för eleffektbrist händelser som påverkat kommunerna. Även ekonomin och cyberattacker nämns av flertalet länsstyrelser.

5.2 Utveckling

Trots de dystra omvärlds- och säkerhetspolitiska läget bidrar dessa till ökad utvecklingstakt för kommunerna inom dessa frågor vilket stärker robustheten. Frågorna genomsyrar nu större delen av kommunens organisation, vilket bland annat märks genom en bredare uppslutning på de utbildningar och träffar som länsstyrelsen bjuder in till. Länsstyrelserna ser också en utveckling inom kontinuitetsplanering, bland annat genom att kommunerna succesivt få in kontinuitetsplanering i förvaltningarna. Flera länsstyrelser nämner även att många kommuner gjort framsteg gällande arbete med livsmedelsförsörjning och dricksvatten, bland annat genom utökade samarbeten inom länet och utbildningar.

Flera länsstyrelser beskriver att trygghetspunkter är ett av områdena som det skett mest utveckling inom. Exempel på aktiviteter är att kommuner genomfört övningar, utrustat trygghetspunkt samt påbörjat eller ordnat så samlingslokaler (byagårdar) ska kunna utgöra trygghetspunkt. Samtidigt beskrivs att kommunerna har kommit olika långt i arbetet.

6 Medel till regioner

Regionerna tilldelas medel för att minska sårbarheten i sin verksamhet, att stärka förmågan att hantera krissituationer i fred och att öka förmågan till civilt försvar.

Bedömning

Flera regioner beskriver att ersättningen har skapat förutsättningar för att tillsätta resurser som kan arbeta med att stärka regionernas förmåga att hantera krissituationer och öka förmågan till civilt försvar.

MSB bedömer att arbetet under året har stärkt regionernas förmågor inom civilt försvar och krisberedskap. Regionerna har bland annat arbetat med att ta fram risk- och sårbarhetsanalys och fördjupat arbete med kontinuitetshantering, vilket är grund för att stärka det fortsatta arbetet med både civilt försvar och krisberedskap. Ersättningen har bidragit till att utbilda och öva brett inom regionen vilket stärker regionernas förmåga att hantera extraordinära händelser.

Under 2023 har 87 051 tkr tilldelats regionerna från anslag 2:4 Krisberedskap, se tabell 6 i bilaga 1 för fördelning av anslaget till regioner. Av dessa avser 84 949 tkr ersättning för uppgifter i enlighet med lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH). Högst 40 mnkr får användas för att stärka arbetet med civilt försvar. Ersättningen för civilt försvar har fått en permanent ökning sedan vårandringsbudgeten 2022 och en ytterligare ökning har gjorts för 2024. Ersättningsnivåerna regleras i en överenskommelse mellan MSB och Sveriges kommuner och regioner (SKR) om regionernas arbete med civilt försvar och krisberedskap.

6.1 Genomförd verksamhet

Regionerna tilldelas medel för att minska sårbarheten i sin verksamhet, stärka förmågan att hantera krissituationer i fred och öka förmågan till civilt försvar. De uppgifter som regionerna ska arbeta med inom civilt försvar och krisberedskap regleras bland annat i överenskommelse om regionernas arbete med civilt försvar och krisberedskap¹².

Regionerna har i uppdrag att årligen den 15 februari rapportera till MSB, Länsstyrelserna och Socialstyrelsen hur ersättningen från anslag 2:4 Krisberedskap har använts.

Underlaget till denna rapport bygger på samtliga 21 regioner som lämnat in sin rapportering fram till början av mars 2024.

¹² Överenskommelse om regionernas arbete med krisberedskap och civilt försvar 2024–2026, MSB 2023–17352|2021–13778

6.1.1 Regionernas arbete med krisberedskap

Regionerna har med hjälp av den statliga ersättningen genomfört en hel del åtgärder för att stärka sitt arbete med krisberedskap. Flertalet regioner har arbetat med RSA och kontinuitetshantering, där man har utbildat brett över förvaltningarna och fördjupat arbetet med kontinuitetshantering. Flera regioner har även utbildat och övat särskild sjukvårdsledning, både regionalt och lokalt. Flera regioner beskriver att ersättningen har skapat förutsättningar för att tillsätta resurser som kan arbeta med uppgifterna i LEH. Ersättningen har även bidragit till att fler nyckelpersoner har kunnat delta i arbetet med RSA.

Flera regioner har med hjälp av ersättningen även tagit fram ett antal planer för att stärka arbetet krisberedskap, exempelvis utbildnings- och övningsplan, krisplaner.

6.1.2 Regionernas arbete med civilt försvar

Flera regioner beskriver hur ersättning bidragit till arbetet med kompetenshöjning. Utbildningar och övningar har bedrivits under året, både utbildningar brett inom civil beredskap genom exempelvis webbutbildningar och anordnande av större utbildningstillfällen, men även mer riktade utbildningar till regionstyrelse och tjänstemannaledning.

Ersättningen har även bidragit till att påbörjat arbete med grundläggande förberedelser i frågor av betydelse för totalförsvaret och Sveriges säkerhet fortsatt och utvecklats under året. Bland annat arbete med säkerhetsanalyser och säkerhetsskyddsavtal samt framtagande av planer för höjd beredskap.

Arbetet med krigsorganisation och dess bemanning fortgår, och har i många fall gått över till implementering och förvaltningsfas, där ersättningen används för det fortsatta arbetet. Bland annat bidrar ersättningen till att resurssätta det arbetet.

Ersättningen har även bidragit till ledningsansvar och rapportering, genom bland annat utbildningar av exempelvis krisledningsnämnd och samverkansforum för att stärka arbetet med signalskydd.

7 Medel till ledningsplatser

MSB stödjer utveckling av ledningsplatser genom rådgivning och delfinansiering genom anslaget.

Bedömning

MSB bedömer att arbetet med att ge stöd till aktörers ledningsplatser genom teknisk rådgivning och finansiering utvecklas systematiskt.

Årets arbete har förbättrat förmågan att leda och samverka på central nivå vid nio centrala myndigheter. Därutöver har MSB under året stöttat två samverkanscentraler där olika aktörer samverkar.

MSB har gett stöd till utveckling av alternativa ledningsplatser. Konceptet för mobila ledningsplatser har fortsatt utvecklats och MSB har gett stöd till att färdigställa skyddade ledningsplatser.

MSB har ansvarat för drift och förvaltning av länsstyrelsernas ledningsplatser. Vid ledningsplatserna har ett antal utvecklingsprojekt genomförts, däribland höjd förmåga att kommunicera skyddsvärd information. En länsstyrelses ledningsplats har genomgått en omfattande modernisering.

För civilområdena har arbete pågått med att inventera deras behov och föreslå tekniska åtgärder för att säkerställa förmågan till samverkan och ledning.

Kommuner har fått stöd som bidragit till förbättrad förmåga att leda och samverka vid 55 kommunledning och 32 kommunala räddningstjänster.

MSB har gett stöd till fyra regioner för utveckling av deras ledningsplatser. Därutöver har utredningar, utvecklingsarbete och utbildningar genomförts.

Under år 2023 har totalt 134 833 tkr fördelats till ledningsplatser. Aktörer som bedriver samhällsviktig verksamhet ska kunna leda den egna verksamheten och samverka med andra aktörer i vardagen, under samhällsstörningar och ytterst vid höjd beredskap och krig. För att säkerställa kontinuerlig och uthållig förmåga att samverka och leda behövs ett antal resurser, personella och materiella samt metoder och rutiner. En delmängd i detta är ledningsplatsen, med fysiskt anpassade lokaler i lämplig skyddsnivå, uthålliga tekniska försörjningssystem med hög tillförlitlighet, robusta system för informationsdelning och en utbildad och övad organisation för drift och förvaltning.

Under 2023 har arbetet med att utveckla konceptet mobil ledningsplats fortsatt med hög prioritet. Konceptet omfattar en flyttbar tekniknod som tillsammans med arbetsplatser i tillfälliga ledningslokaler skapar förutsättningar för aktörer att leda verksamhet och samverka med andra aktörer över hela hotskalan. Det primära syftet med konceptet är att på ett effektivt sätt och i ett högt tempo kunna stödja civila aktörers arbete med att skapa alternativa ledningsplatser.

Ett antal förstudier, utredningar och även inledande byggnation har utförts under året för att iordningsställa skyddade alternativa ledningsplatser.

7.1 Ledningsplatser för centrala myndigheter

Beredskapsmyndigheter kan ansöka om ekonomiskt stöd för vissa ledningsplatsåtgärder hos MSB. Vid beviljad ansökan finansieras del av kostnaden från anslaget och resterande kostnad står myndigheten själv för.

Under året har 36 653 tkr av anslaget gått till åtgärder för ledningsplatser och aktörsgemensam ledning, att jämföra med 32 877 tkr under 2022. De ökade kostnaderna 2023 beror till del på att åtgärder har genomförts vid några skyddade ledningsplatser och förberedelser för mobila ledningsplatser.

Stödet har förbättrat förmågan att leda och samverka på central nivå vid nio beredskapsmyndigheter. Dessutom har MSB stöttat två samverkanscentraler där olika aktörer samverkar.

7.2 Ledningsplatser för länsstyrelser

MSB ansvarar för drift och förvaltning av länsstyrelsernas ledningsplatser och arbetar för att säkerställa en hög och likartad ledningsförmåga genom utveckling av länsstyrelsernas ledningsplatser. År 2023 har 28 187 tkr gått till drift och förvaltning av länsstyrelsernas skyddade ledningsplatser att jämföra med 23 305 tkr 2022, vilket beror på ökade driftskostnader för bl.a. lokalhyror och elkostnader. Ett antal utbildningar har genomförts med länsstyrelsernas egen personal för drift och skötsel av ledningsplatserna.

Utöver det har ledningsplatserna utvecklats för 18 543 tkr jämfört med 29 911 tkr 2022. Under året har en ökad förmåga uppnåtts genom ett antal utvecklingsprojekt, däribland höjd förmåga att kommunicera skyddsvärd information. Under 2023 har en ledningsplats genomgått en omfattande modernisering.

Gällande civilområdena har arbete pågått för att inventera deras behov och föreslå tekniska åtgärder för att säkerställa förmågan till samverkan och ledning där ledningsplatser utgör en viktig del.

7.3 Ledningsplatser för kommuner

För att ta del av statligt stöd ansöker kommunen om bidrag hos MSB via länsstyrelsen. Vid beviljad ansökan finansieras halva kostnaden från anslaget och resterande kostnad av kommunen själv. Under 2023 har 49 348 tkr, (51 123 tkr 2022) betalats ut i bidrag för kommunala ledningsplatser, vilket har lett till en förbättrad förmåga att leda och samverka på lokal nivå för 55 kommunledning och 32 kommunala räddningstjänster.

Under 2023 har projektet Robusta samhällsviktiga nät (RSN) till kommunala ledningsplatser driftsatts. Nätet har visat sig fungera med gott resultat vid en skarp

samhällsstörning under året. Fortsatt utveckling kommer att ske under kommande år.

7.4 Ledningsplatser för regioner

Regionen kan få del av ersättningen för ledningsplatser genom att ansöka om stöd hos MSB, och vid beviljad ansökan finansieras halva kostnaden av anslaget och resterande kostnad av regionen själv. Regionen får utöver ekonomiskt bidrag även tekniskt stöd från MSB.

Under 2023 har 2 102 tkr betalats ut i bidrag för regioners ledningsplatser, vilket har bidragit till förbättrad förmåga att leda och samverka genom konkreta åtgärder vid en region. Därutöver har arbete gjorts med att ta fram åtgärdsförslag för tre regioner.

8 Medel till Frivilliga försvarsorganisationer

Frivilliga försvarsorganisationer ansöker om medel från anslaget för uppdrag inom försvarsupplysning samt rekrytering och utbildning av frivilliga som personalförstärkning till offentliga aktörer.

Bedömning

MSB bedömer att de frivilliga försvarsorganisationerna har utvecklat sin kapacitet under 2023 genom rekrytering och utbildning av medlemmar. De har deltagit i skarpa händelser och övningar med offentliga aktörer. De frivilliga försvarsorganisationerna har erbjudit kvalitetssäkrade, utbildade och övade förstärkningsresurser till offentliga aktörer. Årets uppdrag har kunnat genomföras med högre måluppfyllelse än tidigare år. De har även gjort viktiga insatser för den folkliga förankringen av totalförsvaret och för att stärka försvarsviljan i landet.

Under 2023 har MSB betalat ut 82 686 tkr från anslaget till Frivilliga försvarsorganisationer (FFO) för uppdrag inom försvarsupplysning samt rekrytering och utbildning av frivilliga. Se fördelningen av medel per organisation i bilaga 1 tabell 7.

8.1 Uppdragsersättning

Detta avsnitt bygger på enkätsvar avseende 73 utbildningsuppdrag där de frivilliga försvarsorganisationerna (FFO) lämnat information om varje uppdrags genomförande och måluppfyllelse, flera av uppdragen består av flera utbildningsdelar som redovisas som ett uppdrag. Därutöver har vissa uppdrag redovisats mer utförligt i särskilda mallar. Svaren lämnades till MSB i januari 2024.

Grunden för uppdragen är behoven av förmågor hos offentliga aktörer och utveckling som behövs för att stärka den samlade beredskapen. Utöver att utbilda frivilliga till att förstärka personalförsörjningen på beredskapsområdet och bidra med totalförsvarsupplysning innebär uppdragen också en grund för samarbete mellan de frivilliga försvarsorganisationerna och de offentliga aktörerna.

Genomförda uppdrag

Bland uppdragen finns åtgärder som är generella för många aktörers behov, såsom utbildning av kriskommunikatörer och stabspersonal. Det finns även specialinriktade utbildningsinsatser, exempelvis inom nationell vattenkatastrofgrupp (VAKA), hantering av djursmittor och räddningshundekipage. Verksamheten genomförs på uppdrag av en mängd olika aktörer, som centrala myndigheter, länsstyrelser, kommuner och regioner.

I enkätsvaren om genomförd verksamhet anger organisationerna att drygt 90 procent av uppdragen nått uppsatta mål i hög eller mycket hög grad. Detta är en förbättring jämfört med 2022, då motsvarande siffra var 80 procent.

Tre uppdrag har blivit inställda på grund av att en myndighet tagit över kostnaden för ett av uppdragen, brist på instruktörer samt för få deltagare. På grund av omvärldshändelser har de offentliga aktörerna uttryckt behov av ännu fler utbildade förstärkningsresurser. Intresset för att bli frivillig har också ökat vilket har lett till ett högre tryck på utbildningsplatserna.

Nya och förändrade behov har ofta kunnat mötas till viss del. Nya verksamheter och samarbeten med nya aktörer fortsätter att växa fram som ett resultat av organisationernas utvecklingsarbete och den allmänna totalförsvarsutvecklingen. Fler aktörer tar också hjälp av förstärkningsresurserna vid samhällsstörningar.

8.2 Insatser vid samhällsstörningar och övning

Totalt 135 uppdrag avser utbildningar som leder till ökad kompetens som kan användas vid övning eller insats. I 38 av uppdragen har förmågan som utvecklats använts vid en eller flera övningar under året och för 33 av uppdragen vid en eller flera faktiska händelser.

10 av de frivilliga försvarsorganisationerna (FFO) samt Frivilliga resursgruppen (FRG) har varit med vid 13 insatser. 10 FFO samt FRG har varit med vid 19 övningar.

Flera FRG var aktiva vid störningar i dricksvattenförsörjningarna i Örebro och Sörmlandskusten under våren. Under sommaren var Försvarsutbildarnas räddnings- och röjningsstyrka aktiva vid skogsbränderna i Dalarna. Där var även FRG med för att stötta upp med mat och vatten. Under augusti och september drabbades Dalarna och Västmanland av översvämningar där flera FFO var med och bistod med sina kompetenser såsom Bilkårens och Frivilliga automobilkårens bandvagnsförare, Försvarsutbildarnas Räddnings- och röjningsstyrkor, spaningsflyg via Frivilliga flygkåren samt FRG. När det stora jordskredet inträffade i Stenungssund bistod Svenska brukshundklubbens tjänstehundar NUSARs räddningsarbete.

Blekingekusten drabbades av ett stort oljeutsläpp när fartyget Marco Polo gick på grund. Här hjälpte Sjövärnsskåren Kustbevakningen med sanering till havs, Frivilliga automobilkåren hjälpte till att sanera stränder och bistod med drivmedel. Svenska blå stjärnan var på plats för att sanera de oljeskadade fåglarna. Även FRG var med och samordnade spontanfrivilliga samt bevakade saneringsutrustningen. En annan större händelse var när afrikansk svinpest upptäcktes i Sverige och behövde hanteras. Smittskyddsutbildade förstärkningsresurser från Svenska blå stjärnan och Frivilliga radioorganisationen bistod Jordbruksverket tillsammans med Lottakårens stabsassistenter. Frivilliga automobilkåren och Bilkåren hjälpte till med att stängsla in vildsvinen så att de inte skulle sprida smittan vidare. Den

sista stora händelsen under året var snöövädret på E22 i Skåne där FRG upprättade och bemannade en mottagningsplats för evakuerade bilister. Frivilliga flygkåren stöttade upp med att spana från luften för att rapportera läget direkt till aktörerna.

Förutom de skarpa insatserna har FFO varit delaktiga i flera övningar.

Jordbruksverket har anordnat en övning för hur man eftersöker smittade djur, SVA har haft övning med Frivilliga radioorganisationen, Svenska lottakåren och Svenska blå stjärnan inom epizooti, farliga ämnen och sanering.

Länsstyrelsen Västmanland har övningen Matteus sedan några år tillbaka och som nu har utökats så att även länsstyrelsen Stockholm deltar. I denna övning har Frivilliga motorcykelkåren, Frivilliga flygkåren, Svenska lottakåren och Insatsingenjörerna varit med som olika förstärkningsresurser såsom motorcykelordonnanser, flyg, ingenjörer och stabsassistenter. Även länsstyrelsen Skåne har haft övning med flera FFO liknande Matteusövningen.

NUSAR har haft med Svenska röda korset och Svenska brukshundklubben i sin övning NUSAM. Frivilliga resursgruppen har haft 9 regionala övningar där resurser såsom upprättande av trygghetspunkt, samband och radio, sjukvård, kokvagn och nödvatten varit olika övningsmoment.

9 Medel till forskning

MSB finansierar behovsriktad forskning som ska vara möjlig att tillämpa i samhället.

Bedömning

MSB bedömer att de finansierade forskningsprojekten bidrar med värdefull kunskap och underlag för den fortsatta utvecklingen inom området samhällsskydd och beredskap.

För 2023 vill MSB särskilt lyfta de forskningsprojekt som genomförts med anledning av det försämrade säkerhetspolitiska läget. Dessa satsningar, som presenterar sina resultat under 2023 och 2024 har potential att kunna bidra med värdefulla kunskaper i arbetet med att förstärka totalförsvaret, särskilt den civila delen.

MSB har under 2022 fördelat totalt 83 428 tkr från anslag 2:4 Krisberedskap till 22 olika forskningsutförare. Se tabell 8 i bilaga 1.

Samhällsutvecklingen skapar hela tiden nya utmaningar som kräver en fortlöpande kunskapsutveckling. Därför används en del av 2:4-anslaget till att finansiera forskning inom området samhällsskydd och beredskap. Ambitionen är att stödja behovsriktad forskning med problemlösande karaktär. Förutom själva finansieringen lägger MSB stor vikt vid nyttiggörande, det vill säga skapa förutsättningar för att kunskaperna ska komma till användning även utanför den akademiska världen.

9.1 Genomförd verksamhet

Utlysningar, nya och avslutade projekt

Fyra utlysningar av forskningsmedel har slutförts under 2023; Klimatförändring och klimatanpassning, Cybersäkerhetens ekonomi, Framtida hot och risker, samt Planeringsmedel Horisont Europa.

Fem nya projekt startade under året med en total budget om cirka 22 miljoner kronor över hela projektperioden. Här redovisas några exempel. Två av projekten beviljades i utlysningen om klimatförändring och klimatanpassning, där det ena projektet ska studera klimatförändringens och skogsbränders inverkan på förutsättningarna för jordrörelser i brant terräng. Det andra projektet ska studera klimatanpassning för framtidens vegetationsbränder med fokus på vilka tekniker, taktiker och metoder som behövs för att möta en förändrad riskbild. Vidare har ett projekt om kriget i Ukraina påbörjats. Syftet är att stärka förmågan att under pågående kris och krig genomföra kunskapsinhämtning och forskning för att utveckla den civila beredskapen.

Ett antal projekt har avslutats och forskningsresultat kommunicerats. Ett av dessa projekt handlar om säker vätgashantering i tätbebyggda områden där projektet bland annat tagit fram rekommenderade skyddsavstånd för vätgasanläggningar. Resultaten kommer att användas i revideringen av gashanteringsföreskriften (MSBFS 2020:1) som inleddes under 2022.

Forskning med anledning av det internationella säkerhetsläget

Under 2023 bedrevs flera kortare forskningsprojekt, finansierade av MSB, med anledning av det försämrade internationella säkerhetsläget. Dessa projekt bidrar med värdefull kunskap i det kraftigt försämrade omvärldsläget och i arbetet med att förstärka totalförsvaret, särskilt den civila delen.

Forskarna studerade till exempel Norden och synen på internationellt samarbete liksom hur Nato-medlemskapet för Norge och Danmark har påverkat det civila försvarets utformning. Andra projekt hade fokus på personlig beredskap, särskilt i ljuset av hur människor påverkas av Rysslands krig mot Ukraina och det allmänt försämrade säkerhetsläget. Ytterligare några projekt studerade civilsamhället och drivkrafter för människor som engagerar sig i idéburna organisationer, till exempel i relation till omhändertagande av flyktingar från Ukraina.

De flesta projekt redovisar sina resultat under 2024, och därför kan bara två projektresultat nämnas här. Ett projekt som studerade hur Nordens invånare såg på samhällets förmåga att hantera kriser och krig, liksom synen på internationellt samarbete, noterade flera intressanta skillnader mellan länderna. Sverige var det land i Norden som hade lägst förtroende för myndigheters förmåga att klara svåra samhällsstörningar. När det gällde synen på internationellt samarbete fanns det dock många likheter mellan länderna, till exempel en generell positiv syn på nordiskt samarbete, där endast Danmark hade en något mindre positiv inställning till Norden utan i stället orienterade sig mer mot EU.

Ett annat projekt som hade fokus på hemberedskap studerade drivkrafter hos människor med stort engagemang för den egna beredskapen (prepping). Denna typ av engagemang såg ett starkt uppsving i samband med pandemin, och i ännu högre grad vid Rysslands invasion av Ukraina. Projektet genomförde djupintervjuer med de som ägnar sig åt seriösa förberedelser, och en slutsats som kunde dras är att många är medvetna om att dessa förberedelser kanske ändå inte räcker eftersom det är omöjligt att förutsäga vilken typ av kris som kommer. Engagemanget skapar trots det en positiv känsla av ansvar och kontroll - en "handlingskraftig pessimism", kan man säga - vilket kan stärka den egna självkänslan av att kunna klara en kris.

Genomförda kommunikationssatsningar

Under året genomfördes seminarier för målgruppen praktiskt verksamma inom krishantering på lokal, regional och central nivå. Några teman som kan nämnas är:

”Den erfarna människan i samhällskrisen” – om äldre människor som en resurs vid kriser.

”Frivilliga räddare i en samlad beredskap” – om frivilliga resurser vid räddningsarbete.

”Så gick klimatfrågan från en smygande kris till en drabbande verklighet” – om fenomenet smygande kriser applicerat på klimatanpassningsarbetet.

MSB har även deltagit i planering av EU-kommissionens konferens och utställning Security Research Event 2023, då också flera forskningssatsningar presenterades. Förutom detta har ett större seminarium för MSB:s utbildningsverksamhet genomförts, med fokus på farliga ämnen och arbetsmiljö för räddningspersonal.

Forskningsinriktning 2024–2028

Under året har ett arbete med att ta fram en forskningsinriktning för 2024–2028 slutförts. Målet är att genom vetenskaplig kunskap och kontaktytor mellan forskning och praktik stärka förmågan att möta nutida och framtida utmaningar inom samhällsskydd och beredskap. I inriktningen finns en beskrivning av de samhällsutmaningar och kunskapsområden för forskning som vägleder MSB:s forskningsinsatser de kommande åren. Vidare finns en översikt av de finansieringsformer som MSB har möjlighet att använda i aktuella forskningsinsatser samt en redogörelse för hur myndigheten avser att arbeta med prioriteringar av årliga forskningsinsatser. MSB har även fastställt en plan för forskningsinsatser inför 2024, som innehåller de forskningsutlysningar som myndigheten avser genomföra under nästa år.

10 Fortsatt utveckling av anslagshanteringen

MSB arbetar kontinuerligt med att se över och utveckla arbetet med inriktningar, utlysningssformer, granskning av ansökningar, administration och uppföljning av utvecklingsprojekten.

10.1 Fler aktörer och nya projektformer

Nya myndigheter i beredskapssystemet

Under 2022 fick fler myndigheter ansvar som beredskapsmyndighet i enlighet med förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap. Samtidigt har sex länsstyrelser fått en ny myndighetsroll med ansvar för ett civilområde i enlighet med förordningen (2022:525) om civilområdesansvariga länsstyrelser.

En av de nya beredskapsmyndigheterna inkom med en ansökan inför 2023, och under 2023 genomfördes en mer omfattande satsning från MSB:s håll att informera de nya beredskapsmyndigheterna om anslag 2:4 Krisberedskap. Inför 2024 inkom fem nya beredskapsmyndigheter med projektansökningar, fyra av dessa inom ramen för en särskild satsning riktad specifikt mot nya beredskapsmyndigheter. En civilområdesansvarig länsstyrelse inkom också med en projektansökan.

Särskilda satsningar

För att stimulera fler myndigheter till samverkan med näringslivet respektive frivilliga försvarsorganisationer, initierade MSB inför 2022 två olika program. Myndigheter har kunnat använda en särskild ansökningsblankett för respektive projektupplägg. Med ansökan förband sig myndigheterna att delta i de kunskapsseminarier som MSB genomför, som en del i projektet för att bidra med kunskap och sprida erfarenheter mellan de deltagande myndigheterna.

I programmet för samverkan med frivilliga har fem myndigheter deltagit, medan sju myndigheter startade upp i programmet för näringslivsfrågor för att sedan bli nio stycken. I näringslivsprogrammet har en enkel utvärdering gjorts i samband med ett av mötena. Då framgick det att deltagarna såg upplägget som ett bra stöd i deras arbeten och att de önskade att nätverket fortsätter framöver.

Dessa satsningar bedömer MSB har varit lyckade, varför två nya satsningar inom områden som MSB bedömer som särskilt viktiga har lanserats inför 2024. Den ena satsningen riktar sig specifikt mot nya beredskapsmyndigheter och hoppas ge myndigheter som deltar i projekten en extra skjuts i arbetet som krävs för att axla sin roll som beredskapsmyndighet. Den andra satsningen är inriktad mot planering och genomförande av beredskapsövningar.

Bilaga 1 Tabeller

Tabellerna utgår från motsvarande tabeller i MSB:s årsredovisning 2023 bilaga 1, med vissa anpassningar. MSB:s medel för utvecklingsprojekt ingår här i tabell 2a. *Myndigheter*, medan medel som fördelas till SOS Alarm AB och för Aktörsgemensam ledning finns i tabell 2b. *Övriga medel som hanteras/fördelas av MSB.*

Tabell 1 Fördelning av medel från anslag 2:4 Krisberedskap

Belopp i tkr	2023	2022	2021
Centrala myndigheter exkl. MSB	264 324	278 455	304 507
Länsstyrelser	138 477	136 041	117 030
MSB	165 360	214 914	152 157
Kommuner	567 974	570 123	464 427
Regioner	87 051	83 096	64 075
Frivilliga försvarsorganisationer	77 458	69 939	59 363
Forskning	83 428	87 172	108 894
Summa	1 384 072	1 439 740	1 270 452

Tabell 2a. Fördelning av medel till myndigheter för utvecklingsprojekt, belopp i tkr

Belopp i tkr	2023	2022	2021
Finansinspektionen	8 294	7 641	4 349
Folkhälsomyndigheten	11 265	6 975	5 795
Fortifikationsverket	21 910	11 381	7 442
Försvarets Radioanstalt	30 000	34 000	68 000
Kustbevakningen	3 036	3 735	1 093
Lantmäteriet	963		125
Luffartsverket	2 700	1 400	3 253
Läkemedelsverket	2 011	2 325	990
Migrationsverket			3 197
MSB	95 954	103 717	90 555
Pensionsmyndigheten	116	216	
Polismyndigheten	16 501	21 581	19 029
Post- och Telestyrelsen	11 338	38 289	32 310
Riksgälden			614
Sjöfartsverket	7 352	10 016	4 812
Skatteverket	300	6 387	7 050
Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	4 065	676	5 386
Socialstyrelsen	13 246	1 910	2 979
Statens Jordbruksverk	1 301	858	3 302
Statens Livsmedelsverk	25 854	19 690	22 567
Statens Veterinärmedicinska Anstalt	14 851	13 458	11 900

Säkerhetspolisen	5 627	4 446	2 459
Totalförsvarets forskningsinstitut	14 226	13 370	6 959
Trafikverket	12 202	20 343	24 188
Transportstyrelsen	3 400		
Tullverket	1 500		
Åklagarmyndigheten	1 200		
Summa årets bidrag	309 213	322 412	328 354
Slutreglering föregående års bidrag	-5 688	1 883	-8 205
Summa	303 525	324 295	320 149

Tabell 2b. Övriga medel som hanteras/fördelas av MSB, belopp i tkr

Belopp i tkr	2023	2022	2021
Förstärkningsmateriel	45 713	44 395	35 610
Skyddsrum	14 669	10 372	9 102
Särskild satsning utomhusvarning		44 714	
Övning	9 023	11 716	16 889
SOS Alarm AB	25 000	25 000	25 000
Aktörsgemensam ledning och ledningsplatser	31 753	32 877	49 913
Summa	126 158	169 074	136 514

Tabell 3. Lista över myndigheters projekt som avslutades 2023

Myndighet	Projekt
Finansinspektionen	Aktörsgemensamt arbete för stärkt civil beredskap inom den finansiella sektorn
Finansinspektionen	SAMÖ 2023 Finansinspektionen
Folkhälsomyndigheten	Medfinansiering av EU Joint Action Strengthened International Health Regulations and Preparedness in EU (JA SHARP)
Folkhälsomyndigheten	Projektering av alternativ laboratorieplats för ökad nationell förmåga och robusthet vid kriser och höjd beredskap
Folkhälsomyndigheten	Underlag för pandemiövning
Folkhälsomyndigheten	Vidareutveckling av nationell beredskap för vård och transport av högsmittsamma patienter
Jordbruksverket	Utbildningar på distans för frivilliga förstärkningsresurser
Jordbruksverket	Utveckling av arbetet med frivilliga försvarsorganisationer - Jordbruksverket
Kustbevakningen	Effektivare skydd av dricksvattentäkter
Kustbevakningen	Utveckling av näringslivets medverkan i totalförsvaret - Kustbevakningen
Livsmedelsverket	Civilt försvar och krisberedskap - handbok och underlag till dricksvattenproducenter
Livsmedelsverket	Insats för att stärka kontrollmyndigheternas förmåga inom dricksvattenområdet i samband med kris och höjd beredskap

Livsmedelsverket	Leda och stödja livsmedelskontrollen i samband med kris och höjd beredskap
Livsmedelsverket	Privat-offentlig samverkan för en robust och uthållig dricksvattenförsörjning under höjd beredskap och krig
Livsmedelsverket	SAMÖ 2023 Livsmedelsverket
Livsmedelsverket	Stärkt förmåga till att identifiera och klassificera skyddsvärd information inom dricksvattenförsörjningen
Länsstyrelsen i Norrbottens län	Planering inför samverkansövning 2024 Norrbotten
Länsstyrelsen i Skåne län	SAMÖ 2023 Länsstyrelsen Skåne
Länsstyrelsen i Stockholms län	SAMÖ 2023 Länsstyrelsen Stockholm
Länsstyrelsen i Västra Götalands län	Förutsättningar strategisk utvecklingsplan
Länsstyrelsen i Västra Götalands län	SAMÖ 2023 Länsstyrelsen Västra Götaland
MSB	Ansluta kommuner och regioner till SGSI
MSB	NISÖ 2025
MSB	Teknisk cybersäkerhetsövning med MSB, Department of Homeland Security(DHS) /Nordic CERT cooperation (NCC)
MSB	Uppbyggnad av nationell förmåga att använda Galileo PRS
MSB	Aktörsgemensam planering och samordning 2023 inför Barents Rescue 2024.
MSB	Beredskapshänsyn i samhällsplaneringen
MSB	Nordiskt samarbete om försörjningsberedskap
MSB	Program för samlat kunskapsstöd för kommunal beredskap
MSB	Pröva förmågan avseende rapportering och framtagande av samlade lägesbilder under höjd beredskap
MSB	Sammanhållen beredskapsfinansiering
MSB	Sammanhållet och samordnat arbete för samhällsviktig verksamhet i en svensk kontext
MSB	Samverkansövning SAMÖ 2023.
MSB	ELS
MSB	Giron 2022
MSB	Utveckling av nationellt och nordiskt brandriskprognossystem för bränder i vegetation
Polismyndigheten	Planering inför samverkansövning 2024 Polismyndigheten
Polismyndigheten	Samhällsgemensam larm- och ledningscentral i Örebro
Polismyndigheten	SAMÖ 2023 Polismyndigheten
Polismyndigheten	Tankning av luftfordon
Post- och Telestyrelsen	SAMÖ 2023 Post- och telestyrelsen
Post- och Telestyrelsen	Ökad förmåga till radioanvändning på kortvågsbandet för totalförsvaret och andra samhällsviktiga aktörer

Sjöfartsverket	Planering inför samverkansövning 2024 Sjöfartsverket
Sjöfartsverket	Robust ENC-försörjning i totalförsvaret
Sjöfartsverket	Robust navigering och tillgång till nautisk information relevant för totalförsvaret
Sjöfartsverket	Terrängpejlen - samverkan för förbättrad pejling av nödställda och luftfartyg i oländig miljö
Sjöfartsverket	Utveckling av arbetet med frivilliga försvarsorganisationer - Sjöfartsverket
Skatteverket	SAMÖ 2023 Skatteverket
Socialstyrelsen	Myndighetsgemensamt inköp av motmedel för organiska fosforföreningar
Socialstyrelsen	Planering inför samverkansövning 2024 Socialstyrelsen
Statens veterinärmedicinska anstalt	Akutsjukvård för tjänstehund för kris och höjd beredskap, samverkan FFO
Statens veterinärmedicinska anstalt	Deltagande i totalförsvarsövning Vilde
Statens veterinärmedicinska anstalt	Effektivt utnyttjande av tillgängliga foder- och vattenkällor vid kritisk resursbrist
Statens veterinärmedicinska anstalt	Robust enskild vattenförsörjning genom beredskap och redundans
Statens veterinärmedicinska anstalt	Robust foderförsörjning med hjälp av frivilliga försvarsorganisationer
Statens veterinärmedicinska anstalt	Utveckling av arbetet med frivilliga försvarsorganisationer - SVA
Statens veterinärmedicinska anstalt	Utveckling av näringslivets medverkan i totalförsvaret - SVA
Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	SAMÖ 2023 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut
Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	Utveckling av näringslivets medverkan i totalförsvaret - SMHI
Säkerhetspolisen	Improviserade explosiva hot del 2
Totalförsvarets forskningsinstitut	Ett nationellt mät-, analys- och rapporteringssystem för nukleära händelser - kravspecifikation och design
Totalförsvarets forskningsinstitut	Livsmedelsproduktion vid radioaktivt nedfall från kärnvapenexplosioner
Trafikverket	Kriskommunikation i transportsektorn
Trafikverket	Nationell samordning av internationell samverkan inom transportsektorn
Trafikverket	Operativt regelverk vid förhöjd beredskap
Trafikverket	Planering inför samverkansövning 2024 Trafikverket
Trafikverket	Regional kris- och höjd beredskapsförmåga med ett transportövergripande perspektiv
Trafikverket	Risker och sårbarheter i materialförsörjningen inom transportsektorn under kris och krig - näringslivets roll
Trafikverket	Samordnad förmågeutvärdering för risk- och sårbarhetsanalys samt säkerhetsskyddsanalyser
Trafikverket	SAMÖ 2023 Trafikverket
Trafikverket	Utveckling av arbetet med frivilliga försvarsorganisationer - Trafikverket
Trafikverket	Utveckling av näringslivets medverkan i totalförsvaret - Trafikverket

Tabell 4. Fördelning av medel till länsstyrelser, belopp i tkr

Belopp i tkr	2023	2022	2021
Länsstyrelsen i Blekinge län	3 750		1 975
Länsstyrelsen i Dalarnas län	3 944	4 141	3 295
Länsstyrelsen i Gotlands län	5 023	1 900	4 034
Länsstyrelsen i Gävleborgs län	3 750	5 610	2 545
Länsstyrelsen i Hallands län	3 749	3 975	2 650
Länsstyrelsen i Jämtlands län	3 750	5 200	2 368
Länsstyrelsen i Jönköpings län	4 760	4 538	3 190
Länsstyrelsen i Kalmar län	4 212	5 176	1 905
Länsstyrelsen i Kronobergs län	3 749	5 473	3 498
Länsstyrelsen i Norrbottens län	4 586	10 575	3 764
Länsstyrelsen i Skåne län	11 745	7 542	6 013
Länsstyrelsen i Stockholms Län	7 602	5 585	4 953
Länsstyrelsen i Södermanlands län	3 800	4 871	2 403
Länsstyrelsen i Uppsala län	4 547	3 920	3 090
Länsstyrelsen i Värmlands län	3 314	2 035	2 282
Länsstyrelsen i Västerbottens län	6 343	6 328	3 198
Länsstyrelsen i Västernorrlands län	3 758	2 900	1 503
Länsstyrelsen i Västmanlands län	3 750	3 375	2 505
Länsstyrelsen i Västra Götalands län	9 117	12 997	11 196
Länsstyrelsen i Örebro län	4 170	3 765	2 068
Länsstyrelsen i Östergötlands län	4 451	2 813	2 125
Summa årets bidrag	103 869	102 718	70 557
Slutreglering föregående års bidrag	-12 121	-19 893	
Länsstyrelsernas ledningsplatser			
Drift	28 187	23 305	21 756
Utveckling	18 543	29 911	24 717
Summa ledningsplatser	46 729	53 216	46 473
Totalt bidrag till länsstyrelserna	138 477	136 041	117 030

Tabell 5 Fördelning av medel till kommuner, belopp i tkr

Belopp i tkr	2023	2022	2021
Ersättning till kommuner enligt LEH	331 626	332 000	301 912
Ersättning till kommuner för civilt försvar	160 000	160 000	100 000
Bidrag abonnemangspris Rakel	27 000	27 000	27 000
Bidrag för kommunal ledning och räddningscentraler	49 032	50 840	35 190
Övriga utbetalningar avseende kommunal ledning och räddningscentraler	316	283	325
Summa bidrag till kommuner	567 974	570 123	464 427

Tabell 6. Fördelning av medel till regioner, belopp i tkr

Belopp i tkr	2023	2022	2021
Ersättning till regioner enligt LEH	44 949	43 087	31 840
Ersättning till regioner för civilt försvar	40 000	40 000	30 000
Bidrag för ledningsplatser	2 082		2 217
Övriga utbetalningar avseende ledningsplatser	20	9	18
Summa bidrag till regioner	87 051	83 096	64 075

Tabell 7. Fördelning av medel till frivilliga försvarsorganisationer (FFO), belopp tkr

Belopp i tkr	Utbetalda uppdragsmedel (anslag 2:4)		
	2023	2022	2021
Organisation			
Flygvapenfrivilligas Riksförbund (FVRF)	4		24
Frivilliga Automobilkårens Riksförbund (FAK)	10 549	11 111	9 082
Frivilliga Flygkåren (FFK)	6 100	7 931	5 723
Frivilliga Motorcykelkårens Riksförbund (FMCK)	2 480	3 300	3 406
Frivilliga Radioorganisationen (FRO)	6 328	5 391	4 504
Försvarets Personaltjänsteförbund (FPF)	160	170	190
Insatsingenjörernas riksförbund (IIR)	320	180	305
Riksförbundet Sveriges Lottakårer (SLK)	5 917	6 177	5 335
Sjövärnskårens Riksförbund (SVK)	2 247	3 173	2 804
Sveriges Bilkårers Riksförbund (Bilkåren)	9 577	9 689	5 738
Svenska Blå Stjärnan (SBS)	6 697	6 597	5 436
Svenska Brukshundklubben (SBK)	3 634	3 925	3 440
Svenska Civilförsvarsförbundet (SCF)	13 708	10 000	8 038
Svenska Fallskärmsförbundet (SFF)	30	50	204
Svenska Försvarsutbildningsförbundet (Försvarsutbildarna)	10 488	9 716	6 807
Svenska Pistolskytteförbundet (SPSF)			
Svenska Röda Korset (SRK)	4 319	3 796	6 638
Svenska Skyttesportförbundet (SvSF)	128	303	85
Summa	82 686	81 509	67 759
Slutreglering av föregående års bidrag	-5 228	-11 570	-8 193
Netto utbetalt till frivilligorganisationerna	77 458	69 939	59 566
Ersättning till FFO med anledning av COVID-19			
Slutreglering av tidigare års bidrag med anledning av covid-19			-204
Bidrag till frivilliga försvarsorganisationer	77 458	69 939	59 363

Tabell 8. Fördelning av medel till forskningsutförare, belopp i tkr

Belopp i tkr	2023	2022	2021
Atlantic Council of the United States, Inc.			149
Chalmers tekniska högskola AB	5 117	4 853	2 637
Eric K. Stern		132	
Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (FORMAS)			7 000
Försvarshögskolan	8 879	7 360	12 088
Göteborgs universitet	1 982	4 181	6 903
Högskolan i Skövde	1 245	1 026	2 346
Insamlingsstiftelsen Brandforsk	3 885	3 950	4 000
Institutet för framtidsstudier	5 281	4 549	4 758
Institutet för rymdfysik			2 277
Karlstads universitet	354	1 221	2 329
Kungliga Tekniska Högskolan	5 739	4 401	6 580
Linköpings universitet	6 658	9 889	11 040
Lunds universitet	8 619	11 585	12 178
Malmö universitet			682
Marie Cederschiöld Högskola AB	2 381	1 873	
Mittuniversitetet	5 507	4 693	4 274
Mälardalens universitet	1 314	1 030	
NordForsk	4 000	2 000	2 000
Research Institutes of Sweden (RISE)	4 183	2 618	1 045
Secana AB			300
Statens geotekniska institut	2 150	1 190	1 212
Stiftelse Stockholm School of Economics Institute for Research (SIR)	2 847	2 787	153
Stockholm Environment Institute	1 428	1 859	1 019
Stockholms universitet			1 267
Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut			1 024
Tekniska Högskolan i Jönköping AB	939	966	90
Totalförsvarets forskningsinstitut	8 528	10 399	14 026
Umeå universitet	2 082	4 198	4 454
Uppsala universitet		223	1 393
Utrikespolitiska institutet		130	794
Winning Innovation i Lund AB			1 971
Örebro universitet	2 538	3 511	2 697
Återbetalning av forskningsbidrag	-562		-768
Erhållna bidrag för finansiering av forskning	-1 666	-3 453	-3 026
Summa forskning	83 428	87 172	108 894

Tabell 9. Lista över forskningsprojekt som avslutats under 2023

Utförare	Projekt
Totalförsvarets forskningsinstitut	3F för civilt försvar i gråzon
Totalförsvarets forskningsinstitut	Homemade Explosives Precursor Evaluation
Totalförsvarets forskningsinstitut	RN - Radiological and Nuclear Forensics
Göteborgs universitet	För alla eventualiteter: Krisberedskap i vardagslivet och konsumtion för ohållbara framtider
Göteborgs universitet	Kriskommunikation och förtroende i det multipublika samhället
Insamlingsstiftelsen Brandforsk	Brandforskning 2019–2023
Institutet för framtidsstudier	Våldsbejakande hot och inre Säkerhet
Karlstads universitet	Kvantitativ riskanalys av naturolyckor - Hazus och National Risk Index
Linköpings universitet	Från knapphet till extrem knapphet
Linköpings universitet	Utveckling av Vägledning för Grundläggande Blödningskontroll (UtVäG Blödningskontroll) - Stop the bleed
Lunds Tekniska Högskola	Säker omställning av energisystemet - Småskalig vätgaslagring i byggnader och tankstationer
Lunds universitet	Makt och normer i arbetet med att åstadkomma inriktning och samordning under kriser
Mittuniversitetet	Från kommunikation till handling i det heterogena samhället: Att förstå och omsätta riskkommunikation i praktiken